

Hoder, Lukáš. *Transatlantické vztahy v době krize: Hegemonie a emancipace Evropy po 11. září 2001*. 1. vyd. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2009, 159 s. Ediční řada Výzkum: Svazek č. 5. ISBN 978-80-210-5059-4.

Libor Frank¹

Na samém sklonku roku 2009 vydal Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně publikaci Lukáše Hodera s názvem „Transatlantické vztahy v době krize“ s podtitulem „Hegemonie a emancipace Evropy po 11. září 2001“. Přestože by se mohlo zdát, že téma knihy je již poněkud překonané a zastaralé, opak je pravdou. Hlavní téma práce, totiž analýza vztahů mezi USA a Evropskou unií a hledání příčin nesouladu mezi oběma pilíři transatlantického spojení a partnerství, je stále aktuální a dnes možná ještě více než v době vydání knihy.

Na první pohled subtilní, ale informačně velmi obsáhlá publikace odkazuje na události, které jsou někdy souhrnně označovány jako transatlantická roztržka a které zasáhly americko-evropské vztahy především v době prvního funkčního období a administrativy prezidenta G. W. Bushe. Právě nebývale silně artikulovaný a medializovaný nesoulad mezi zahraničně politickými prioritami a zájmy USA a Evropy byl zřejmě impulsem pro napsání knihy, ale Lukáš Hoder ve své analýze jde mnohem hlouběji a stav americko-evropských vztahů zařazuje do širšího historického, mezinárodněpolitického i teoretického kontextu.

V úvodu textu, který možná až příliš svým charakterem odkazuje na diplomovou práci autora, jsou ve stručnosti představeny obsah a struktura práce, uvedeny klíčové zdroje informací, resp. paradigma, se kterými autor pracoval, a především jsou zde nastíněny výzkumné otázky (např. byl hlavním důvodem transatlantické vazby prezident Bush a jeho politika?).

Následuje část, která je věnována analýze příčin tzv. transatlantické roztržky a poukazuje na širší historické a politické okolnosti jejího vzniku. Autor se vrací až do počátku 90. let, věnuje se dopadům konce Studené války na situaci v Evropě a na evropsko-americké vztahy. Provádí čtenáře posledními dvěma dekadami a na velmi malém prostoru vystihuje změny, které vnímání USA v Evropě poznamenaly. Některé ze závěrů by bylo možné interpretovat také tak, že transatlantická roztržka byla přirozeným konfliktem rozdílných zájmů obou aktérů, který nebyl v době Studené války žádoucí a možný. Rozpad bipolárního světa a zmizení společného nepřítele oslabilo potřebu konsensu v rámci transatlantického partnerství, resp. podřizování evropských

¹ Kontakt: Katedra celoživotního vzdělávání, Fakulta ekonomiky a managementu, Univerzita obrany, Kounicova 65, 662 10 Brno. E-mail: libor.frank@unob.cz

zájmů USA, umožnilo emancipaci Evropy a její dynamickou integraci. Výsledkem je střet tradičního hegemonu (USA) s ambiciózním vyzyvatelem (EU), jehož možnosti však reálně neodpovídají deklarovaným ambicím.

Tématu světové hegemonie USA je nicméně podrobněji věnována především následující část práce. Lukáš Hoder se v ní pokusil zdařilým způsobem o analýzu pozice USA v systému mezinárodních vztahů, a to za využití neorealistickej teorie rovnováhy moci či mocenského vyvažování (balance of power theory), resp. prací Kennetha Waltze na toto téma. Svým způsobem se jedná o v pozitivním slova smyslu nejprovokativnější kapitoly, která je věnovaná světové hegemonii USA, jejím kořenům a důsledkům. Lukáš Hoder velmi vhodným a srozumitelným způsobem nejen prezentuje výše uvedená teoretická východiska kapitoly, ale rovněž je doplňuje, resp. konfrontuje s empirickými údaji, které ilustrují hegemonní pozici USA (a zároveň sekundárně ilustrují evropskou slabost). Detailněji se autor zabývá důvody faktické neexistence vyvažování USA, resp. problematikou jemného vyvažování (soft balancing) či ad hoc případů o vyvažování (causa Irák) ze strany ostatních aktérů systému mezinárodních vztahů (tradičních evropských mocností, Ruska aj.). Transatlantickou roztržku autor na základě své analýzy vnímá jako důležitý signál a střet protichůdných představ USA a evropských zemí, nepovažuje ji však za velmi závažnou krizi v mezinárodních vztazích i ve vztazích mezi oběma aktéry. Důvody, proč Evropa fakticky neusiluje nebo nemůže usilovat o vyvažování americké pozice a proč se i přes rétorické vymezování vůči USA v podstatě spokojuje se stávajícím stavem, jsou blíže rozebrány v následující části knihy.

Ta zkoumá jednak vztahy mezi USA a Evropou v kontextu diskuse multilateralismus vs. unilateralismus, jednak se věnuje emancipačním snahám Evropy (Evropské unie) a jejímu úsilí o získání většího vlivu a respektu v bilaterálních vztazích. Autor výstižně charakterizuje evropskou slabost, resp. obtížnou využitelnost evropského mocenského potenciálu v situaci, kdy Evropská unie není jednotným státem s jednotnou politickou reprezentací a nepředstavuje kompatibilního partnera národnímu státu – USA. Zároveň však autor poukazuje i na autonomní prosazování americké zahraniční politiky („imperální obrát“) za prezidenta Bushe, kterým se Spojené státy (nejen) Evropě názorově i mocensky vzdálily. Právě problematika tzv. imperiálního obrátu by možná stála za detailnější rozpracování.

Poslední část knihy reprezentuje „evropský“ pohled na USA a jejich zahraniční a bezpečnostní politiku, resp. věnuje se kritikce, která na adresu USA z Evropy pravidelně zaznívá. Zejména tolik diskutovaná otázka vlivu zájmových skupin na tvorbu a provádění americké zahraniční politiky je pro autora zásadní. Pozornost věnuje především odlišným ideologickým

východiskům tvorby zahraniční politiky, která jsou značně rozdílná na obou březích Atlantiku. Důraz je kladen na analýzu vlivu neokonzervativního myšlení v éře G. W. Bushe, které v Evropě bylo a je často předmětem nepochopení a obav. V samotném závěru, který je na tak detailní a precizní práci poměrně skromný, autor shrnuje nejdůležitější závěry obsažené v předchozích analytických kapitolách.

Publikace Lukáše Hodera představuje určitě velmi zdařilý a do jisté míry v českém prostředí pionýrský počín. Je nutné vysoce ocenit kvalitu textu, využívání relevantních zdrojů a suverénní orientaci Lukáše Hodera v analyzované problematice. Zároveň je však publikace, aniž by rezignovala na svoji odbornost, napsána jazykem, který je přístupný i laické veřejnosti. Dalším plusem práce, které zřejmě vyplývá z autorova vzdělání a profesního zaměření, je analýza vlivu transatlantické roztržky na mezinárodní právo, resp. z jeho pohledu. Naproti tomu je zřetelná slabší erudice autora u částí věnovaných tvorbě zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie, resp. některá jím uváděná tvrzení jsou snad až příliš zjednodušující nebo neúplná. Jistě by se našly i některé další oblasti, které by si v publikaci zasloužily větší pozornost nebo absentují (vliv mezinárodní ekonomické situace, Ruska, Číny a dalších aktérů apod. na pozici USA a vztahy s Evropou atd.), nicméně klady publikace jednoznačně převažují nad těmito nedostatky.

V každém případě publikace „Transatlantické vztahy v době krize“ je nejen velmi solidním příspěvkem do odborné debaty, ale také výborným zdrojem informací vhodným i pro laickou veřejnost. Jistě zaujme důstojné místo mezi českou odbornou literaturou věnující se problematice transatlantických vztahů.